

Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΟ "ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΟΥ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥ" (Ιούλιος 2003)

Συγγραφέας: ΤΙΝΑ ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ

Εξωτερική πολιτική και περιβαλλοντική ασφάλεια

Φράσεις όπως το «τέλος της πολιτικής», το «τέλος της εξωτερικής πολιτικής» προκαλούν ως προς το περιεχόμενό τους. Όμως, υπογραμμίζουν το τέλος ενός τρόπου διαμόρφωσης και άσκησης πολιτικής, ενός τρόπου δόμησης και οργάνωσης της κοινωνίας. Η εξωτερική πολιτική, σήμερα, δεν μπορεί να προσδιορίζει τους στόχους της σε συνάρτηση με τα εθνικά σύνορα ενός και μόνο κράτους. Αναδεικνύεται σε μια «εξωτερική πολιτική» με οικουμενική προοπτική, βασισμένη πάνω σε παγκόσμιες σχέσεις, αναγνωρίζοντας τα όρια του φυσικού περιβάλλοντος και υιοθετώντας την έννοια της παγκόσμιας ευθύνης.

Μέσα από τις διεθνείς συναντήσεις (Ντόχα, Μόντερεϊ, Νταβός, Πόρτο Αλέγκρε, Γιοχάνεσμπουργκ), η διεθνής κοινότητα έρχεται αντιμέτωπη με ό,τι επιμελώς για πολλά χρόνια αγνοούσε, ότι δηλαδή η φτώχεια είναι άμεσα συνδεδεμένη με τους φυσικούς πόρους και η ασφάλεια άμεσα συνδεδεμένη με το περιβάλλον. Το περιβάλλον, από επιπρόσθετο στοιχείο στις οικονομικές επιλογές, αναδεικνύεται σε πολιτικό ζήτημα που συνδέεται με την ασφάλεια και τη σταθερότητα τόσο σε επίπεδο περιφερειακό όσο και σε παγκόσμιο. Κι αυτό συμβαίνει για τρεις κυρίως λόγους:

Η περιβαλλοντική καταστροφή στον κόλπο του Περσικού (1991) και ο πρόσφατος πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία άνοιξαν την συζήτηση για το πώς μπορεί να οικοδομηθεί η ειρήνη και η σταθερότητα σε μια περιοχή περιβαλλοντικά κατεστραμμένη. Το περιβάλλον μπορεί να αποτελέσει ένα «χαμηλής» πολιτικής θέμα πάνω στο οποίο μπορούν να χτιστούν σταδιακά ευρύτερες συνεργασίες ανάμεσα σε χώρες που συνορεύουν. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση στις χώρες της Μέσης Ανατολής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής μπορεί να αποτελέσει σημαντική εστία έντασης.

Γι' αυτούς τους λόγους, μια νέα μορφή διπλωματίας, η «πράσινη» διπλωματία, πρέπει να ενσωματωθεί στους παραδοσιακούς τρόπους και μηχανισμούς άσκησης της εξωτερικής πολιτικής. Η «πράσινη» διπλωματία μπορεί να αποτελέσει, κατά πρώτο λόγο, ένα εργαλείο για την προώθηση της συνεργασίας σε θέματα περιβάλλοντος και, κατά δεύτερο λόγο, ένα εργαλείο για την εξομάλυνση της παγκόσμιας κρίσης.

Νέες προκλήσεις ... νέα εργαλεία

Το γνωστό, από τα οικονομικά, «δίλημμα του φυλακισμένου»[\[1\]](#), αναδεικνύει με ένα

σχηματικό τρόπο την αναγκαιότητα και τη σημασία της περιβαλλοντικής διπλωματίας. Το «δίλημμα του φυλακισμένου»^[2] δίνει ένα αξιοσημείωτο αποτέλεσμα - ο ατομικός τρόπος σκέψης και δράσης λειτουργεί τελικά αρνητικά για το ατομικό συμφέρον. Αυτό το αποτέλεσμα δημιούργησε ανατροπές στη σύγχρονη επιστήμη. Παρά την υπεραπλούστευσή του, αφού στη ζωή οι σχέσεις και οι παράμετροι είναι πολυπληθείς, το παράδειγμα υποδηλώνει καταστάσεις όπου η αντικειμενικά «λογική» ατομική επιλογή και δράση οδηγεί σε χειρότερα αποτελέσματα για το άτομο από την κοινή δράση και τη συνεργασία.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες, εξ αιτίας της φτώχειας, της αύξησης του πληθυσμού τους και των εύθραυστων οικοσυστημάτων, είναι περισσότερο ευάλωτες στην παγκόσμια περιβαλλοντική αλλαγή. Από την άλλη πλευρά, οι όποιες προσπάθειες των αναπτυσσόμενων χωρών να συζητήσουν προς επίλυση τα παγκόσμια προβλήματα θα αποτύχουν, αν οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν πειστούν να συμμετάσχουν στην επίλυση των προβλημάτων αυτών.

Η αποτελεσματικότητα στην άσκηση της περιβαλλοντικής διπλωματίας προϋποθέτει έναν άλλο τρόπο οργάνωσης, δομής και εταιρικών σχέσεων της κάθε κοινωνίας στο εσωτερικό της και μια διεπιστημονική προσέγγιση που ξεπερνά τα όρια του παραδοσιακού τρόπου άσκησης της διπλωματίας. Αποτελεί πρόκληση η περιβαλλοντική διπλωματία να εμπνέεται και να καθοδηγείται από τα κινήματα πολιτών σε όλο τον κόσμο.

Η πρωτοβουλία της Ελληνικής Προεδρίας

Η Ελληνική Προεδρία πήρε την πρωτοβουλία της δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής διπλωματίας για το περιβάλλον και την βιώσιμη ανάπτυξη. Η πρωτοβουλία αυτή εντάχθηκε στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης^[3] και αποβλέπει σε πρώτο στάδιο στη δημιουργία ενός δικτύου διπλωματών και εμπειρογνομόνων στα Υπουργεία Εξωτερικών των 25 χωρών. Τα δίκτυα σε έναν ολοένα και αλληλοεξαρτώμενο κόσμο, πέρα από δίκτυα ανταλλαγής πληροφορήσης και εμπειριών, είναι εν δυνάμει και φορείς αλλαγής.

Η «πράσινη» διπλωματία βρίσκεται στο επίκεντρο μιας προληπτικής πολιτικής. Το κόστος αντιμετώπισης μιας κρίσης, όταν αυτή έχει ξεσπάσει, μπορεί να είναι μεγαλύτερο από το κόστος πρόληψής της. Αυτό είναι εμφανές στις ανθρώπινες συρράξεις και στις κλιματικές αλλαγές, όπου οι συνέπειες είναι μη αναστρέψιμες. Οι πολιτικές που προλαμβάνουν, αναγνωρίζουν ότι ζούμε σ' έναν απρόβλεπτο και σύνθετο κόσμο.

[1] Το 1950, ο *A.W. Tucker*, ως επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Stanford εμπνεύστηκε το «Δίλημμα του Φυλακισμένου» για να επεξηγήσει την θεωρία των παιγνίων.

[2] Το δίλημμα του φυλακισμένου: Δυο ληστές, ο Bob και ο Rob, πιάνονται από την αστυνομία κοντά στον τόπο της ληστείας. Ο καθένας τους έχει δύο επιλογές, είτε να ομολογήσει είτε να μην ομολογήσει. Αν και οι δυο τους ομολογήσουν και ενοχοποιήσουν και τον άλλο, τότε και οι δύο θα φυλακιστούν για δέκα χρόνια. Αν ο ένας μόνο από τους δύο ομολογήσει, ενοχοποιώντας τον άλλο και ο άλλος δεν ομολογήσει, τότε αυτός που συνεργάστηκε με την αστυνομία θα αφεθεί ελεύθερος, ενώ ο άλλος που δεν συνεργάστηκε θα καταδικαστεί με τη μέγιστη ποινή και θα πάει στη φυλακή για είκοσι χρόνια. Αν κανένας από τους δύο δεν ομολογήσει, τότε και οι δύο θα καταδικαστούν με πιο ελαφριά ποινή και θα πάνε στη φυλακή για ένα χρόνο ο καθένας. Ποιά στρατηγική είναι «λογικό» να ακολουθήσουν, αν αυτό που επιδιώκουν είναι να μειώσουν το χρόνο τους στη φυλακή ή ακόμη καλύτερα να αφεθούν ελεύθεροι; Ο καθένας από μόνος του, για παράδειγμα ο Rob, σκέφτεται ως εξής: «Δύο πράγματα μπορεί να συμβούν. Είτε ο Bob να ομολογήσει, είτε να μην ομολογήσει. Ας υποθεθεί ότι ο Bob ομολογεί. Τότε, θα φυλακιστώ για είκοσι χρόνια, αν δεν ομολογήσω και για δέκα χρόνια, αν ομολογήσω. Αρα, στην περίπτωση αυτή με συμφέρει να ομολογήσω. Ας υποθεθεί τώρα ότι ο Bob δεν ομολογεί. Τότε, αν κι εγώ δεν ομολογήσω, θα φυλακιστώ για ένα χρόνο, κι αν ομολογήσω, θα είμαι ελεύθερος. Αρα και πάλι, με συμφέρει να ομολογήσω». Αλλά και ο Bob είναι «λογικό» να σκεφτεί με τον ίδιο τρόπο. Έτσι, το πιθανότερο είναι να ομολογήσουν και οι δύο σκεφτόμενοι «λογικά», μεγιστοποιώντας το δικό τους ατομικό συμφέρον και να φυλακιστούν για δέκα χρόνια.

[3] Βλ. Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης, Ιούνιος 2003.